
OPINIA PRAWNA

**w przedmiocie dopuszczalności uboju rytualnego na
podstawie obowiązujących przepisów prawa**

przygotowana na zlecenie:

Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej

Warszawa, dnia 13 września 2013 r.

I. ŹRÓDŁA PRAWA

---

(1).	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.);
(2).	Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 z późn. zm.);
(3).	Traktat o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 z późn. zm.);
(4).	Rozporządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania (Dz. Urz. UE L 2009, Nr 303, str. 1);
(5).	Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 856 z późn. zm.).

II. DEFINICJE I SKRÓTY

DEFINICJE:		
(1).	„Zlecający”	Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej;
(2).	„Opiniujący”	Prof. dr hab. Bogumił Szmulik;
(3).	„Rozporządzenie”	Rozporządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania (Dz. Urz. UE L 2009, Nr 303, str. 1).

SKRÓTY:		
(4).	„u.o.z.”	Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 856 z późn. zm.);
(5).	„TSUE”	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej;
(6).	„TK”	Trybunał Konstytucyjny;
(7).	„TFUE”	Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 z późn. zm.);
(8).	„TUE”	Traktat o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 z późn. zm.).

III. PRZEDMIOT OPINII

Przedmiotem niniejszej opinii jest rozważenie, czy na podstawie obowiązujących przepisów prawa krajowego oraz prawa unijnego dozwolony jest na terenie Rzeczypospolitej Polskiej tzw. ubój rytualny, jako ubój bez wcześniejszego ogłuszenia zwierzęcia.

IV. TŁO SPRAWY

Wbrew obiegowej opinii, kwestia dopuszczenia tzw. uboju rytualnego jest przedmiotem debaty znacznie dłużej, niż zaledwie od kilku miesięcy. Przytoczenie tła niniejszej sprawy pozwoli lepiej zrozumieć przedstawione przez Opiniującego konkluzje płynące z niniejszej opinii.

Na wstępie należy wskazać, iż ubój zwierząt bez ich wcześniejszego ogłuszenia, czyli ubój rytualny, był na terenie RP dozwolony do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 6 czerwca 2002 r. o zmianie ustawy o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2002 r. Nr 135, poz. 1141). W wyniku nowelizacji z u.o.z. skreślono art. 34 ust. 5 w brzmieniu: „Wymogów określonych w ust. 1 i 3 nie stosuje się przy poddawaniu zwierząt szczególnym

sposobom uboju przewidzianym przez obrządki religijne”. W konsekwencji, od dnia 28 września 2002 r. uśmiercanie zwierząt kręgowych bez uprzedniego pozbawienia świadomości przez odpowiednio wykwalifikowaną osobę nie jest dopuszczalne.

W dniu 9 września 2004 r., na podstawie upoważnienia zawartego w art. 34 ust. 6 u.o.z., Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wydał rozporządzenie w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunków i metod uboju i uśmiercania zwierząt (Dz. U. z 2004 r. Nr 205, poz. 2102). Przepis § 8 ust. 2 tego rozporządzenia dopuszczał wyjątek od konieczności ogłuszenia niektórych zwierząt przed ubojem, w stosunku do zwierząt poddawanych ubojowi zgodnie z obyczajami religijnymi zarejestrowanych związków wyznaniowych.

Cytowany wyżej przepis § 8 ust. 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z art. 34 ust. 1 i 6 u.o.z., a w konsekwencji z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. W następstwie wyroku Trybunału z dnia 27 listopada 2012 r. (U 4/12 (Dz. U. z 2012 r., poz. 1365), przepis § 8 ust. 2 utracił moc z dniem 31 grudnia 2012 r.

Dnia 24 września 2009 r. Rada przyjęła rozporządzenie nr 1099/2009 w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania (Dz. Urz. UE L 2009, Nr 303, str. 1). Kluczowy z punktu widzenia tzw. uboju rytualnego jest art. 4 Rozporządzenia. Zgodnie z art. 4 ust. 1 Rozporządzenia 1099/2009, „Zwierzęta są uśmiercane wyłącznie po uprzednim ogłuszeniu zgodnie z metodami i szczegółowymi wymogami związanymi ze stosowaniem tych metod określonymi w załączniku”. Samo Rozporządzenie dopuszcza wyjątki od tej zasady. Zgodnie z art. 4 ust. 4 Rozporządzenia: „W przypadkach zwierząt poddawanych ubojowi według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne **wymogi ust. 1 nie mają zastosowania**, pod warunkiem, że ubój ma miejsce w rzeźni.” Należy zatem stwierdzić, że ubój rytualny w myśl prawa unijnego **jest dozwolony**.

Warto w tym miejscu nadmienić, że Rozporządzenie nie uniemożliwiło państwom członkowskim utrzymania, po dniu 1 stycznia 2013 r., przepisów krajowych, które

miałyby zapewnić zwierzętom dalej idącą ochronę podczas ich uśmiercania. Jednakże, warunkiem koniecznym stosowania przepisów dotyczących uboju zwierząt surowszych niż przepisy Rozporządzenia – było **łącznie** spełnienie dwóch warunków wynikających z art. 26 ust. 1 Rozporządzenia, mianowicie:

- utrzymanie przepisów krajowych, które służą zapewnieniu dalej idącej ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania, a które obowiązują w momencie wprowadzania w życie Rozporządzenia;
- powiadomienie przed dniem 1 stycznia 2013 r. Komisji Europejskiej o takich przepisach krajowych.

Zgodnie z art. 30 Rozporządzenie weszło w życie dwudziestego dnia po jego opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej, a stosuje się je od dnia 1 stycznia 2013 r.

W związku z powyższym należy odnotować, iż dnia 27 grudnia 2012 r. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wysłał do Komisji Europejskiej pismo informujące o obowiązujących w Polsce przepisach u.o.z., według których po 1 stycznia 2013 r. zwierzęta określone w ustawie mogą zostać uśmiercone jedynie po wcześniejszym ogłuszeniu. Co za tym idzie, zgodnie z treścią noty zawartej w piśmie, na terenie RP obowiązuje zakaz uboju rytualnego. Kwestia rozważenia, czy niniejsze pismo spełniło przesłanki powiadomienia Komisji Europejskiej w myśl art. 26 ust. 1 Rozporządzenia będzie przedmiotem dalszej części opinii.

V. STAN PRAWNY

W przedmiotowej sytuacji, po dniu 1 stycznia 2013 r., doszło do sytuacji kolizji przepisów unijnych z regulacjami krajowymi.

1. Kwestia „utrzymania” przepisów krajowych w świetle art. 26 ust. 1 Rozporządzenia 1099/2009.

Mając na uwadze powyższe należy rozważyć, czy działania organów państwa polskiego spełniły przesłanki art. 26 ust. 1 Rozporządzenia, umożliwiające stosowanie po dniu 1 stycznia 2013 r. przepisów krajowych dotyczących dalej idącej ochrony zwierząt podczas uśmiercania. Jak już zostało wspomniane, taka sytuacja mogłaby mieć miejsce jedynie w przypadku łącznego spełnienia dwóch warunków:

- utrzymania przepisów krajowych, które służą zapewnieniu dalej idącej ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania, a które obowiązują w momencie wprowadzania w życie Rozporządzenia;
- powiadomienia przed dniem 1 stycznia 2013 r. Komisji Europejskiej o takich przepisach krajowych.

Zdaniem Opiniującego, „utrzymanie przepisów krajowych” nie może być dokonane poprzez zaniechanie, tak jak miało to miejsce w analizowanym stanie faktycznym. W ocenie Opiniującego działaniem spełniającym wymóg „utrzymania przepisów krajowych” jest tylko i wyłącznie uchwalenie aktu normatywnego zawierającego odpowiednie normy kolizyjne, a w konsekwencji implementującego Rozporządzenie. Jak wyjaśnił T. Jaroszyński, „wydanie przepisów krajowych w celu implementacji rozporządzenia jest nie tylko dozwolone, ale wręcz niezbędne, gdy zobowiązanie do tego zawiera samo rozporządzenie. W rozporządzeniach zamieszcza się wtedy przybierające różną postać klauzule obligujące państwa członkowskie do podjęcia działań implementacyjnych.”¹

---

¹ T. Jaroszyński, *Rozporządzenie Unii Europejskiej jako składnik systemu prawa obowiązującego w Polsce*, LEX 2011

Prawodawstwo unijne przewiduje wiele sytuacji, w których adresaci rozporządzeń mają pewną, określoną ramami samego rozporządzenia, dowolność wyboru najkorzystniejszego dla siebie rozwiązania. Nigdy jednak dokonanie tego wyboru nie dokonuje się poprzez zaniechanie podjęcia jakiegokolwiek aktywności prawodawczej, lecz przeciwnie, poprzez podjęcie przez krajowego ustawodawcę odpowiednich działań mających na celu utrzymanie w mocy przepisów prawa krajowego pozostających w kolizji z prawem wspólnotowym.

Podsumowując, w analizowanej sytuacji, polski ustawodawca winien był przed dniem 1 stycznia 2013 r. uchwalić ustawę, w której na mocy zawartego w art. 26 ust. 1 Rozporządzenia uprawnienia, rozstrzygnąłby kolizję przepisów. W przedmiotowej ustawie, ustawodawca winien był utrzymać art. 34 ust. 1 u.o.z. w mocy oraz wyłączyć stosowanie na terenie Polski art. 4 ust. 4 Rozporządzenia. Jednakże „utrzymanie przepisów krajowych” z art. 26 ust. 1 Rozporządzenia zostało mylnie odczytane przez polskiego ustawodawcę, wobec czego nie podjął on żadnych kroków mających na celu faktyczne „utrzymanie” obowiązującego stanu prawnego. W konsekwencji wywołał skutki odwrotne do prawdopodobnie zamierzonych, bowiem nie zachodzą żadne podstawy do wyłączenia stosowania na terenie Polski Rozporządzenia 1099/2009 w całości ani w części.

Co więcej, nawet w przypadku dopuszczenia możliwości „utrzymania przepisów krajowych” poprzez zaniechanie, co zdaniem Opiniującego jest niedopuszczalne, pozostaje do spełnienia druga przesłanka warunkująca zastosowanie art. 26 ust. 1 Rozporządzenia. Wspomnianą przesłanką jest powiadomienie Komisji o krajowych przepisach zapewniających dalej idącą ochronę zwierząt.

W rzeczy samej Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wystosował do Komisji Europejskiej pismo notyfikujące z dnia 27 grudnia 2012 r., w którym poinformował o istnieniu w Polsce bardziej restrykcyjnych przepisów krajowych regulujących ochronę zwierząt. Trudno jednak uznać, że było to działanie wystarczające do spełnienia przesłanki z art. 26 ust. 1 Rozporządzenia. Odwrotny wniosek prowadzi do niebezpiecznej konstatacji, iż pismo notyfikacyjne Ministra może kształtować porządek prawny w państwie, czyli zostać uznanym za akt normatywny.

Uznanie aktu notyfikacyjnego Ministra jako aktu normatywnego jest w oczywisty sposób niedopuszczalne, jako łamiące szereg podstawowych zasad obowiązujących w demokratycznym państwie prawa.

Przede wszystkim działanie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, który samym aktem notyfikacji, jakim było pismo z dnia 27 grudnia 2012 r., mógłby zmieniać, ustanawiać i uchylać obowiązujące przepisy należałoby uznać za zachwianie podstawowej zasady ustrojowej każdego demokratycznego państwa, jakim jest zasada trójpodziału władzy. Taka ingerencja władzy wykonawczej w kompetencje organów władzy ustawodawczej jest sprzeczna z fundamentalnymi zasadami ustroju demokratycznego.

Akt notyfikacyjny Ministra nie jest konstytucyjnym źródłem prawa powszechnie obowiązującego w myśl art. 87 Konstytucji RP, w konsekwencji nie może być więc źródłem praw i obowiązków obywateli RP. Akt notyfikacyjny Ministra nie uchyla również stosowania art. 91 Konstytucji RP, ani w żaden sposób nie zawiesza zobowiązania Polski do respektowania prawa unijnego.

Również z samej treści aktu notyfikacyjnego Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie wynika spełnienie przesłanki zawartej w art. 26 ust. 1 Rozporządzenia. Pismo to bowiem nie informuje o „utrzymaniu” przepisów krajowych służących zapewnieniu dalszej ochrony zwierząt podczas uśmiercania. Niniejsze pismo informuje jedynie Komisję Europejską o obowiązujących w Polsce przepisach. Nie zawiera za to żadnej wzmianki o podjętych przez państwo polskie działaniach mających na celu stosowanie przepisów krajowych w miejsce Rozporządzenia 1099/2009.

Trudno również uznać, aby europejski ustawodawca zostawiając „furtkę” prawodawcom krajowym miał na celu dopuszczenie do obowiązywania w krajach członkowskich przepisów sprzecznych z wydanym przez niego Rozporządzeniem. Z punktu widzenia wykładni teleologicznej takie postępowanie wydaje się nie mieć racji bytu. Rozporządzenie jest bowiem aktem mającym na celu ujednoczenie systemu prawnego we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej. Należy zatem wnioskować, iż wprowadzenie regulacjami krajowymi zakazu uboju rytualnego, podczas gdy został on

dozwolony Rozporządzeniem, nie spełnia przesłanki „dalej idącej ochrony zwierząt” i jest sprzeczny z ideą przepisów Rozporządzenia.

Podsumowując, kategorycznie nieuprawnionym jest twierdzenie, iż Polska spełniła przesłanki art. 26 ust. 1 Rozporządzenia 1099/2009, dzięki czemu wyłączyła stosowanie przepisu art. 4 ust. 1 i 4 Rozporządzenia na terenie RP. Jak zostało wskazane powyżej, organy Rzeczypospolitej Polskiej nie spełniły żadnej z dwóch przesłanek przewidzianych przez Rozporządzenie, dzięki którym zastosowanie w przedmiocie uboju rytualnego miałyby przepisy polskie. Polski Parlament nie podjął działań mających na celu „utrzymanie” przepisów krajowych służących zapewnieniu dalej idącej ochrony zwierząt. Nawet, gdyby takie działania zostały podjęte, Komisja Europejska nie została o nich należycie powiadomiona. Oba powyższe elementy, spełnione łącznie najpóźniej do dnia 1 stycznia 2013 r., były warunkami koniecznymi do modyfikacji przepisów Rozporządzenia 1099/2009 na terenie państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

2. Reguły kolizyjne w przypadku stosowania przepisów Rozporządzenia.

Jak wynika z powyższych rozważań działanie organów RP nie doprowadziło do wyłączenia stosowania art. 4 ust. 1 i 4 Rozporządzenia 1099/2009 na terenie RP. W związku z powyższym doszło do kolizji przepisów unijnych i krajowych.

Analizę w przedmiocie rozstrzygnięcia, które przepisy znajdują zastosowanie w przedmiotowym stanie faktycznym należy rozpocząć od przytoczenia treści art. 288 akapit 2 TFUE, zgodnie z którym rozporządzenie ma zasięg ogólny, wiąże w całości i jest stosowane bezpośrednio we wszystkich krajach członkowskich.

Ogólny zasięg (ang. *general application*) stosowania rozporządzenia we wspólnotowym systemie prawnym jest pojęciem równoznacznym z polskim sformułowaniem „powszechnego obowiązywania”. Z powyższego wynika, iż rozporządzenia unijne stanowią źródła prawa powszechnie obowiązującego. W konsekwencji oznacza to, iż rozporządzenie wywołuje bezpośrednie skutki prawne we wszystkich państwach członkowskich dla podmiotów określonych w sposób generalny i abstrakcyjny (zob.

orzecznictwo TSUE, m. in.: wyroki T-306/01 *Ahmed Ali Yusuf i Al Barakaat International Foundation* oraz T-139/01 *Comafrika SpA i Dole Fresh Fruit Europe Ltd. & Co.*).

Również zgodnie z utrwalonym poglądem doktryny wynika, że „rozporządzenie jest aktem prawnym stosowalnym w odniesieniu do obiektywnie określonych stanów faktycznych i wywołującym skutki prawne w odniesieniu do ogólnie i abstrakcyjnie odniesionych grup osób”². „(...) rozporządzenie ma zatem charakter generalny, jeżeli chodzi o określone w nim stany faktyczne, natomiast wykazuje cechy norm abstrakcyjnych w odniesieniu do wyznaczonego w nim kręgu adresatów”³. Podsumowując, ogólny zasięg przepisów rozporządzenia ma na celu **ujednolicenie** stosowania danego rozporządzenia Unii w każdym państwie członkowskim.

Sformułowanie, iż wspólnotowe rozporządzenie „wiąże w całości” oznacza, że prawnie wiążące dla jego adresatów są wszystkie przepisy rozporządzenia wraz z załącznikami. Jest to zagadnienie o tyle istotne, iż niniejsza cecha służy rozróżnieniu rozporządzenia od dyrektywy, która wiąże jedynie w zakresie celu, jaki ma zostać osiągnięty. Rozporządzenie natomiast „ma charakter prawnie kompletny, co oznacza z jednej strony, że zawiera przepisy, których skuteczność nie zależy od aktu zewnętrznego, oraz że dotyczy bezpośrednio stosunków, które reguluje. Oznacza to ponadto, że państwa członkowskie są obowiązane do pełnego i jednolitego stosowania rozporządzenia. *A contrario*, państwa członkowskie nie mogą stosować przepisów rozporządzenia w sposób selektywny.”⁴ Powyższe znajduje potwierdzenie również w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. wyrok w sprawie 39/72 *Komisja przeciwko Włochom*, w którym stwierdzono, iż niedopuszczalnym jest stosowanie przez państwa członkowskie przepisów rozporządzenia w sposób niepełny i wybiórczy, aby w ten sposób ograniczyć stosowanie przepisów unijnych).

W końcu termin „bezpośrednio stosowane” odnosi się, jak można wnioskować z terminologii niemieckiej (niem. *unmittelbare Geltung*) do bezpośredniego obowiązywania aktu. Oznacza to, iż organy krajów członkowskich muszą uwzględnić rozporządzenie

---

²Kornobis-Romanowska D. (red.), Łacny J. (red.), Wróbel A. (red.) *Komentarz do art.288 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, WKP 2012.

³ *Tamże*.

⁴ *Tamże*.

wspólnotowe jako część krajowego porządku prawnego, którego ważność nie może być warunkowana przez krajowe procedury wdrożenia rozporządzenia do systemu prawa krajowego⁵. Niniejszy pogląd został potwierdzony w wyroku TSUE w sprawie 43/71 *Politi*, z którego wynika, iż:

- rozporządzenia mają jednakową moc prawną (obowiązującą) w stosunku do wszystkich obywateli państw członkowskich;
- rozporządzenia stają się częścią systemu prawa obowiązującego na terytorium państwa członkowskiego;
- rozporządzenie musi zapewnić bezpośredni skutek w ten sposób, że jednostki mogą się powołać na przepisy rozporządzenia wspólnotowego i nie mogą temu przeszkodzić przepisy i praktyka państwa członkowskiego.

Na kanwie niniejszych wniosków należy stwierdzić, iż przepis art. 4 ust. 4 Rozporządzenia jest przepisem powszechnie obowiązującym, wiążącym w całości zarówno organy państwa jak i obywateli, oraz jest bezpośrednio stosowany. Wobec powyższego z całą stanowczością należy stwierdzić, iż od dnia 1 stycznia 2013 r. ubój rytualny na terenie RP jest dozwolony.

Aby rozwiązać wszelkie wątpliwości, Opiniujący rozważy również, czy w niniejszej sytuacji rozporządzenie jest dla RP wiążące ze względu na systematykę aktów prawnych i obowiązujące reguły kolizyjne.

Przede wszystkim należy przywołać w tym miejscu art. 291 ust. 1 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, którego Rzeczpospolita Polska jest sygnatariuszem. Niniejszy przepis stanowi, iż państwa członkowskie przyjmują wszelkie środki prawa krajowego niezbędne do wprowadzenia w życie wiążących aktów prawa UE. Oznacza to, że założone cele aktu powinny zostać osiągnięte poprzez stosowanie, wykonywanie i przestrzeganie danego aktu.

W konsekwencji, na mocy art. 291 ust. 1 TFUE, RP ma obowiązek stosowania norm przewidzianych Rozporządzeniem 1099/2009, w tym również art. 4 ust. 4. Nie istnieje

---

⁵ D. Wyatt, A. Daschwood, *European Union Law*, Oxford 2006.

zatem możliwość przeciwdziałania konieczności stosowania przepisów zezwalających na uśmiercanie zwierząt bez uprzedniego ich ogłuszenia w przypadku zwierząt poddawanych ubojowi według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne, pod warunkiem, że ubój ma miejsce w rzeźni.

Wobec powyższego, od dnia 1 stycznia 2013 r. w polskim systemie prawnym funkcjonują dwa przepisy o sprzecznej treści regulujące kwestię uboju rytualnego w Polsce. Zasadne zatem jest pytanie, który z nich znajduje zastosowanie. Nadrzędne reguły rozwiązujące zaistniałe w prawie polskim kolizje przewidują przepisy Konstytucji RP. Zgodnie bowiem z art. 91 ust. 3 Konstytucji: „Jeżeli wynika to z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy konstytuującej organizację międzynarodową, prawo przez nią stanowione jest stosowane bezpośrednio, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami”. Zasadniczo niniejszy przepis nie powinien budzić żadnych wątpliwości interpretacyjnych, należy jednak wskazać na wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 1 marca 2012 r. w sprawie o sygn. II GSK 295/11. W powyższym wyroku NSA orzekł, iż w przypadku rozbieżności pomiędzy przepisem prawa krajowego, a prawem unijnym, jeżeli tej rozbieżności nie da się usunąć w drodze wykładni, to zastosowanie ma zasada pierwszeństwa prawa unijnego i to niezależnie od rangi porównywanych norm.

Mając na uwadze powyższe, nie ulega wątpliwości, że pomimo pozostawienia w systemie prawa przepisu art. 34 ust. 1 u.o.z. oraz art. 35 u.o.z. przewidującego sankcje karne za m. in. wykonywanie tzw. uboju rytualnego, nie mają one zastosowania po dniu 1 stycznia 2013 r. wobec wejścia w życie przepisów Rozporządzenia 1099/2009.

Podsumowując, konsekwencją przystąpienia Polski do Unii Europejskiej jest związanie Polski prawem wspólnotowym, któremu przyznany został prymat przed prawem polskim. Oznacza to, iż wobec niespełnienia przez organy Rzeczypospolitej przesłanek określonych w art. 26 ust. 1 Rozporządzenia, niniejsze rozporządzenie stosuje się na terenie RP bezpośrednio, a jego przepisy mają pierwszeństwo przed przepisami prawa krajowego, niezależnie od ich rangi. W konsekwencji, w kwestii rozstrzygnięcia dopuszczalności uboju rytualnego na terenie RP po dniu 1 stycznia 2013 r. bez wątplenia wiążący jest przepis art. 4 ust. 4 Rozporządzenia 1099/2009, który zezwala na tzw. ubój rytualny pod warunkiem, że ma on miejsce w rzeźni.

3. Możliwa odpowiedzialność traktatowa.

Finalnie, po rozstrzygnięciu kwestii obowiązywania Rozporządzenia 1099/2009, należy podjąć kwestię potencjalnych konsekwencji naruszenia przez RP obowiązku stosowania niniejszego Rozporządzenia.

Przede wszystkim zaznaczyć należy, iż art. 258 TFUE przewiduje możliwość wniesienia przez Komisję Europejską, względem państw członkowskich niewywiązujących się z zobowiązań traktatowych, sprawy do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W przypadku, gdy Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej uzna, że państwo członkowskie uchybiło ciążącemu na nim obowiązkowi wynikającemu z Traktatów (np. art. 291 TFUE), Trybunał zobowiązuje państwo członkowskie do wykonania wyroku Trybunału. Ponadto, jeśli Trybunał stwierdzi naruszenie prawa może nałożyć na państwo członkowskie ryczałt lub okresową karę pieniężną w wysokości wskazanej przez Komisję Europejską.

Oddzielnym elementem są relacje na linii państwo-obywatel. Należy bowiem również wspomnieć, iż obywatele Polski mają możliwość zawiadomienia Komisji Europejskiej o naruszeniu przez państwo prawa wspólnotowego. W przypadku uboju rytualnego zarzuty względem państwa polskiego mogą być istotnej wagi, bowiem uniemożliwienie wykonywania uboju rytualnego godzi w jeden z filarów wartości Unii Europejskiej, jakim jest zasada niedyskryminacji ze względu na religię czy przynależność do mniejszości narodowej. Należy w tym miejscu zdecydowanie podkreślić, iż w ramach obowiązku lojalnej współpracy wynikającej z art. 4 TUE państwo polskie, poprzez swoje organy państwowe, w tym sądy, ma obowiązek zapewnienia wykonania rozporządzeń Unii.

Podsumowując, dalsze stosowanie art. 34 ust. 1, u.o.z., który zakazuje uboju rytualnego stoi w sprzeczności z szeregiem postanowień prawa unijnego, w tym wynikających wprost z Traktatów. Za uchybienie lub naruszenie prawa unijnego państwo członkowskie, na wniosek Komisji Europejskiej, może zostać pociągnięte do odpowiedzialności i zobowiązane do zaprzestania naruszeń. Wobec obowiązującego na terenie RP od dnia 1 stycznia 2013 r. Rozporządzenia 1099/2009 ubój rytualny (w ściśle określonych

warunkach) jest dozwolony. Stosowanie określonych w art. 35 u.o.z. sankcji karnych za ubój rytualny nosi znamiona naruszenia prawa wspólnotowego.

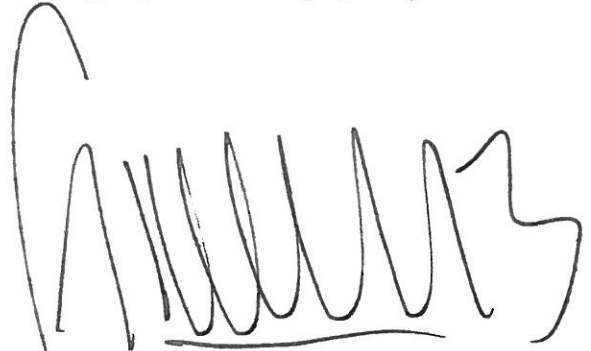

VI. KONKLUZJE

- 1. W świetle obowiązującego prawa, po dniu 1 stycznia 2013 r., na terenie Rzeczypospolitej Polskiej dozwolone jest dokonywanie uboju rytualnego, czyli uśmiercanie zwierząt bez uprzedniego ogłuszenia w związku ze stosowaniem szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne, pod warunkiem, że ubój ma miejsce w rzeźni (art. 4 ust. 4 Rozporządzenia 1099/2009);**
- 2. Moc prawna Rozporządzenia 1099/2009 wynika wprost z przepisów traktatowych oraz reguł kolizyjnych zawartych w art. 91 ust. 3 Konstytucji. W świetle powyższego Rozporządzenie, w tym art. 4 ust. 4, posiada zasięg ogólny, wiąże w całości oraz stosowane jest bezpośrednio, więc posiada pierwszeństwo wobec stosowania art. 34 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt;**
- 3. W związku z powyższym niemożliwe jest również stosowanie przewidzianych w art. 35 ustawy o ochronie zwierząt sankcji karnych za dokonywanie uboju rytualnego.**
- 4. Pomimo podjętych prób, Rzeczpospolita Polska nie spełniła zawartych w art. 26 ust. 1 Rozporządzenia przesłanek umożliwiających wyłączenie stosowania Rozporządzenia na terenie RP.**
- 5. W opinii Opiniującego, nie została spełniona żadna z ww. przesłanek, „utrzymanie” przepisów krajowych nie polega bowiem na zaniechaniu, lecz na podjęciu określonych prawem działań zmierzających do implementacji przepisów rozporządzenia. Ponadto, wymóg poinformowania Komisji Europejskiej nie został dopełniony, bowiem akt notyfikacyjny Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 27 grudnia 2012 r. nie spełnia wymogów co do treści i formy.**

6. Naruszenie przepisów Rozporządzenia 1099/2009, a w konsekwencji postanowień traktatowych UE może być podstawą do pociągnięcia państwa członkowskiego do odpowiedzialności przez organy Unii Europejskiej.

A handwritten signature in black ink, consisting of a large initial 'B' followed by several loops and a final flourish.

prof. dr hab. Bogumił Szmulik